

ACC. N:R M. 9554: 1-8.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Annette Jonsson

Härad: Fresta

Adress: Åspinge

Socken: Ö. Åspinge

Berättat av:

Uppteckningsår: 1944

Född år 1881 i Ö. Åspinge

Lilla jul och lille julkaffon. s. 1-4

Julkaffar o. jultente. s. 5-8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

L. u. F. 47.

" 48.

Skriv endast på denna sida!

Lilla jul, och lilla julafton.

- 1 Enligt gamm. sed skulle julen börja Lucia, den kallades lilla jul.
Men dagen innan julafton har alltid kallats littejulafton.
- 2 Vid Lucia, lilla jul skulle julbaket börja.
- 3 Några gåvor vid lilla jul var ej, utan i så fall att de kunde till barn,
eller varandra emellan, ge en julkaka som var i någon form för julen.
Eller till någons hus som var stöjt. De kunde även familjen ge varandra
tjänarna fick. Figurer av papper, eller halm kunde de ge varandra.
De skulle vara till julen. För gjorde de halmkronor som hängde i
taket. De som ej kunde själv göra sådana kunde få. Stjärnor av papp-
per som fästes i taket. Sådant kunde ju de yngre göra och ge bort.
Stakar till husen, som gjordes av trä, eller skars ut av en rova och
sirades ut. Allt sådant gavs ju bort innan jul, vid lilla jul.
- 4 De förekom ju aldrig för i tiden med något Lussefirande eller
utklädsel. De har bl. i st. på de såde ären.
De är väl endast ett talesätt lussugubbar, för var de julagubbar.
De kalla julagubbar. De var inte riktigt jul om inte julagubbar var.
Utklädda till julagubbar blev ett talesätt då någon klädde sig underligt.

- 5 De är nog omkr 25 år sen, knappt, som jag först hörde tales om Lucia. Jag får erkänna att jag aldrig sett en Lucia-brud. Då Lucia först kom till var de ju inte här, men på andra platser, i Hörby var de mera.
- 7 Hörby brukade personal på kontor, och i affärslokalen, samt sjukhuset kläda ut Lucia med tårner. Sen har de sträckt sig även ut till allmoget. Den klädsel som de brukade var vitt nattlinne, så hade tårnorna lingenkrans, bruden krans av förgyllt karamellpapper med ljus. Numera har jag hört de sja i hop höjt av vitt eropapper.
- 6 Jag minns ej Lucia firades särskilt för i tiden. Di räknar ju med julens början. Så var de om di hade stektat, så skulle grisen smakas.
- 7 Hade di inte kört med märenbid innan så skulle di då begynna. De var s.k. ottensal, de var endast ett stycke bröd med något till. Manfolkets en sup, och dricka till. De var omkring kl. 4 på morgonen. Vid Lucia skulle ljusstämningen också vara över så di hade präuser.
- 8 Lusseleden kunde bestå i att pigorna kunde komma över en god bit som di köpt på till märenbid. De kunde också vara förenat med skämt, di kom in till drängarna med någon bit av grisen som di gömt undan.

9. Någon bestämd dag för slaktet var ej, da jag vet, men di gamla som höll styvt på gamla seder skulle slakta i ny (nyomåne) för fläsket skulle hålla sig bättre. Hade di inde slaktet omkr. Lucia, så fick de bli da omkr. de berodde på när nyet var. Di ville ju helst börja med slakten i veckan så tidigt så den blev mest undanstöklad till söndagen.

Sederna ändras ju, så omkr. 1700 var det ofta så att di vänta med slakten till efter bålet. När julgrisen skulle slaktas skulle di börja så tidigt som di kunde få sett. Slaktaren kom så di drack jög vid ljusstent. Så skulle skällovattnet vara färdigt. När di så hade dödat grisen, skället och sakat, skulle di in och ha jök. Sen skars grisen upp och gjordes i ordning. Sen skulle di ha mat och brännvin och till sist jök.

De var en gammal sed att slaktaren och den som hjälpte till skulle smaka blodkorven. Men på en del håll brukades, att slaktaren fick dalbagen

10. Saimoffen, allmänna utta soottan e oypre i soottan. d. s. som tidigt uppe. Är nog mest därför att di som sköter svin och andra djur är tidigt uppe. Svin är ju tidiga av sig, och fodras mat och skötsel.

D. s. är även med höns. Ett uttal som ofta anv. är sedta oypre mä hönsen.

De är en gammal sed med julbocken. De var ju ungdomen som klädde ut en till bock. Så gick de från de ena stället till de andra. De andra förde bocken in. De var en fjäll som de svepte in sig i, så körde de in på fyra ben. De som var med skulle ju freda honom så ingen rörde honom. Att kläda ut sig till julspöke har de alltid brukat. De var vilken av juldagarna som hälsat. Men de var mera för i tiden än nu. Många gånger kom ett helt följe och var så illa utklädda så de skrämde många. De brukade även hålla väsen, så många ville inte släppa in dem. När de hörde över många ställen och fick drakdering blev de även fulla till sist, så i bland kom de utklädda av dem. En gammal vacker sed, var då de klädde ut sig som herdar. En hade stjärnan, andra varo herdar, även de vise männen var de utklädda till. Men de är gammalt, de brukat. De sjöng också julånger. De är nog omkr 40 år sen de börja med julkortet. De första var utkast med julmotiv. De var ju rent en stor ära när man bland allmoget fick ett julkort. Sen blev de ju allt mer gängse. Nu är de ju totalt utkast. Jag vet här fanns gamla för omkr 35-40 år sen, som aldrig fått ett kort, varken vy eller julkort.

Julklappar och Julmat.

Bruket med julklappar har så långt jag kan minnas, administrerats. Där men så långt tillbaka, var de ju inte så allmänt bland allmogens. De var ju endast bland s.k. bättre pers. Barn kunde ju få sådana. Barn fick ju kakor, julkakor, som vara formade till gubbar, grisar, bockar, stjärnor, och andra ting. De kunde ju även få små leksaker eller något smitt i kläder. De var mera sällsynt äldre fick något. Sen börja de alltmer att de gav och fick julklappar. När de skulle ge något, så blev de till jul, som julklapp. Men de var visst inte alla som varken gav, eller fick. För omkr. 50 år tillbaka, och längre var det ju vanligt att fattiga fick julmat. På de ställen där de arbetat fick de lite av julmaten, bröd och någon skaktomat.

Bland de bättre lottades gavs julklappar, men de var ju ej så som de nu är. Tjänstefolket fick, men de var ej så mycket. En dräng kunde få ett par vantar, eller en halvduk, en piga ett kläde eller förkläde de var alltså. Barn har ju nästan alltid fått något nytt i klädväg på hösten, då fick de de till jul som julklapp.

De var olika, hur julklapparna delades ut. I bland allmogem här, delades di ut under dagen, och kvällen när de bar sig. I en familj, di som var hemma delades di ut om kvällen. Men så di som ville göra mera besvär, och som skulle gå bort, försökte på smygväg få in paketet. Då skulle di gissa sig till vem givaren var. De har också brukats, men inte riktigt här, att di kastat in en paket i rummet. Så försvunnit med desamma sända paket med en massa omslag om har mycket varit brukligt. En gammal sed, innan de blev brukligt med utslädd tomte, så skulle barnen litte juleaftons kväll när di gick till sängs sätta skorna väl tillräkta så hade om natten en tomte lagt dit julklapp. När di då vakna, de första var, att titta i skorna, eller på huvudgärdens. Så var här ju även bland allmogem som ville göra de mera likt di bättre så di enriktiga paket med adress och givarens namn, samt sände de till juleafton. De var liksom de inte var riktigt om de ej kom till juleafton. Där som di hade julgran, och där var barn, eller ungdom var även en sed att någon i smyg satte en korg in under granen med julklapparna. Så roa di sig länge med att gissa vems var och en var. De såg di först när di öppna.

De allmänna te utt. har ju alltid varit julklapp, men en och annan även äldre har sagt julgåva. De har endast varit på senare tid med lackade paket.

I allmänhet, bland allmogem är de säsongst med julklappsrin. Om di hastar in julklapparna skulle de ju ske när di satt till bords när di åt gröt, eller satt en stund efter. Men om di inte gjorde de, var rädda att inte komma undan, så, för att bli tagna, pressa di på när kvinnorna stöka i köket och man folken var ute.

Jag kan ej minns någon jultomte för än på 1900-talet.

Jultomten var alltid klädd med röd kappaniasa, s.tera dräcker helkägga. Barn var i regel rädda för tomten, då di börja med sådan. Här var sådana, som julgubbe, julfäring, som var utklädda och som kom med julklappar. För i tiden var här ju gott om gamla som gick i hing och tiggde julmat. Di bar ju ofta klappars mellan ställen.

På di ställe som var barn och tjänstefolk, så var där ju mycket skämt. Di kunde ju själv kläda ut sig till en gammal gubbe eller gumma, med ett bytte som gick till ett annat ställe och lämna julklapp.

De var ju mest skämt, de var inte mycket de innehöll mätter, ett äppel

- 11 De har ej varit för än på senare tid lussekatter kommit i bruk. Då har de varit hos leagarna. Jag drog att numera baka di lussekakor hemma. De första lussekakor jag minns var i form av en stjärna med ett russin i mitten. Di bakades av vanlig vetedeg.
- 12 Kyndelsmässan har ej särskilt firats. Di gamle tala alltid om kyndelsmesse knuda. De är ju i regel alltid en köldknäpp då. Di sa, naur kyndelsmesse knuda vad så börjar vintern å luda.
Sen kyndelsmässan varit, börja di tänka på fastan och påsk.
- 14 Några gåvor vet jag förekom. De var ju Marie kyrkogång den dagen, så ett urgam. bruk var att di lade i kyrkstucken då, de var ju som bruket var att kringlar lade i den stocken då di kyrktogs.
- 15 Vet ej att de ut. Bennekesöndag varit.
- 16 Juten räknas som slut om Jhnut, men så gav Jhnut en dag till, Felise. Om Jhnut skulle juten köras ut. Då gick di i kring med juteknudan. Ett tag var de värre med den seden, än nu. Så kläde di ut stora Felisegubbar som di bar i kring. Di har många gånger ställt till stora obehag både med knuda och gubbar.